

IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ASUPRA DREPTURILOR LA EGALITATE ȘI NEDISCRIMINARE ÎN LUMINA PROPUNERII DE REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI DE STABILIRE A UNOR NORME ARMONIZATE PRIVIND INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ (LEGEA PRIVIND INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ) ȘI DE MODIFICARE A ANUMITOR ACTE LEGISLATIVE ALE UNIUNII

Roxana MATEFI

Abstract

In the general context of an increased digitalized society, where Artificial Intelligence systems become more and more present in our lives, penetrating various domains, the present article aims to analyze the impact of A.I. towards the rights to equality and non-discrimination. We'll address the concept of Artificial Intelligence from the perspective of the numerous definitions that were attributed to it, as well as in the light of the regulations of The Proposal For A Regulation Of The European Parliament And Of The Council Laying Down Harmonized Rules On Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) And Amending Certain Union Legislative Acts.

Keywords: *Artificial Intelligence, rights, equality, non-discrimination, challenges.*

I. Introducere. Conceptul de Inteligență Artificială

Ce este, de fapt, Inteligența Artificială? – constituie o întrebare fundamentală, care presupune răspunsuri complexe, având în vedere larga utilizare a acestui concept.

Sintagma cunoaște numeroase definiții, care diferă de la un context la altul și care, de-a lungul timpului, au evoluat continuu.

Într-o accepțiune, IA este definită ca reprezentând tot ceea ce este computerizat. Punând lucrurile în perspectivă, poate că în urmă cu 40-50 de ani sau chiar mai mult, tot ceea ce are legătură cu modul în care utilizăm computerele în prezent ar fi fost catalogat ca fiind o formă de Inteligență Artificială.

O astfel de interpretare are o natură subiectivă, reprezentând o extremă a întrebuirii sale.

La cealaltă extremă, mai ales în literatura SF, Inteligența Artificială este definită ca reprezentând acele mașini care au simțăminte, care sunt conștiente și au capacitatea de a gândi singure.

Între cele două extreme există o zonă destul de largă. Ceea ce, în zilele noastre, denumim Inteligență Artificială sunt acele aspecte cognitive ale unei mașini sau ale unui computer sau ceea ce desemnăm și sub numele de *machine learning*. Fiind un domeniu atât de vast, Inteligența Artificială nu se reduce în mod exclusiv la sintagma de *machine learning*, referirile la IA fiind foarte diverse.

Potrivit Dicționarului Longman, IA constituie „o ramură a științei computerelor care urmărește să producă mașini care au capacitatea de a înțelege, de a face raționamente în modalitatea în care o fac oamenii”, în timp ce Dicționarul Oxford definește acest concept ca „teoria și dezvoltarea sistemelor computerelor, capabile să execute sarcini care, în mod normal, presupun inteligență umană, precum luare unor decizii sau recunoașterea vocală”.

Inteligența Artificială este utilizată în domenii variate, deopotrivă în sectorul public și cel privat. Putem exemplifica în acest sens cu domeniul medical (cercetare, diagnostic sau tratament); administrația publică; sectorul bancar; autovehiculele autonome etc. Lista domeniilor de aplicabilitate a AI rămâne, așadar deschisă, având în vedere dezvoltarea sa rapidă.

În ciuda faptului că Inteligența Artificială, indiferent de domeniul în care este utilizată, aduce o serie de beneficii incontestabile, nu putem trece cu vederea potențialul de risc pe care aceasta îl generează asupra drepturilor fundamentale ale individului, precum dreptul la viața privată, dreptul la demnitate, libertatea de expresie, libertatea de mișcare, securitatea individului, precum și alte drepturi recunoscute și protejate la nivel internațional.

În condițiile existenței unei strânse legături între toate drepturile fundamentale, riscul ca acestea să fie afectate prin utilizarea necorespunzătoare a sistemelor de inteligență artificială planează asupra majorității acestora, dacă nu asupra tuturor.

Astfel, potrivit Grupului la nivel înalt al Secretariatului General al ONU de promovare a cooperării digitale, „pe măsură ce orice nouă tehnologie se dezvoltă, este necesar să ne întrebăm în ce mod aceasta poate crea noi căi de încălcare a drepturilor – mai ales acelea ale persoanelor care sunt deja marginalizate sau discriminate”, având în vedere faptul că „delegăm tot mai multe dintre deciziile noastre sistemelor inteligente, de la modul în care ajungem la muncă, până la ceea ce alegem să mâncăm la cină. Acest lucru ne poate îmbunătăți viețile, eliberându-ne timpul pentru activități pe care le considerăm mai importante. Însă, în același timp ne obligă să regândim înțelegerea noastră asupra demnității umane, având în vedere faptul că algoritmi devin din ce în ce mai sofisticăți în manipularea alegerilor noastre – de exemplu, la a ne menține atenția lipită de un ecran”.

II. Conceptele de egalitate și nediscriminare

Potrivit art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”, în timp ce art. 26 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că „Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință, legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare”.

Interdicția se referă atât la discriminarea directă, cât și la cea indirectă. Discriminarea directă rezultă din directa aplicare a criteriilor discriminatorii la care am făcut referire anterior, în timp ce discriminarea indirectă are la bază criterii care sunt neutre în aparență, dar care dau naștere unor efecte similare celor ale discriminării directe. În cazul discriminării indirecte, criteriile aparent neutre pot fi folosite sau alese în mod intenționat în scopul excluderii sau discriminării unor anumite categorii de persoane (precum bărbați, femei, persoane peste o anumită vârstă, persoane care aparțin unei anumite etnii, rase sau religii sau persoane care au o anumită orientare sexuală, etc.), însă, în același timp, pot fi folosite sau alese într-o manieră neintenționat discriminatorie, pentru diferite alte scopuri, fără a avea în vedere faptul că acestea pot conduce la discriminare, la excluderea anumitor categorii de indivizi.

Merită subliniat în acest context că ambele forme de discriminare, atât cea directă, cât și cea indirectă, pot fi intenționate sau neintenționate.

Atunci când analizăm potențialul risc pe care Inteligența Artificială îl are asupra egalității și nediscriminării, un aspect important în acest context este lipsa de transparență, în condițiile în care, așa cum am arătat anterior, aceste sisteme de Inteligență Artificială sunt din ce în ce mai sofisticate și uneori imprevizibile, astfel încât este foarte dificil de stabilit cum este luată o anumită decizie.

În principiu, aproape orice program, aplicație, computer pe care îl folosim astăzi, cu puțin efort, teoretic, poate fi analizat, îi putem înțelege codul, însă nu același lucru se întâmplă în cazul sistemelor de inteligență artificială, în cazul cărora nu avem instrumentele necesare pentru „a înțelege ce anume se petrece în cutia neagră a învățării”, după cum a afirmat Jan Kleijssen – Director al Societății Informaționale și de acțiune împotriva crimei din cadrul Consiliului Europei.

Poate, pe viitor, vom putea dezvolta instrumentele necesare pentru a analiza modul în care sistemele de IA au luat anumite decizii, însă, la acest moment, ele ne lipsesc.

Potrivit Cărții albe privind inteligența artificială: o abordare europeană a excelenței și încrederii¹, „riscurile pot rezulta din defecte în designul general al sistemelor de Inteligență Artificială și din utilizarea de date fără a corecta posibilele înclinații părtinitoare”.

III. Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind Inteligența Artificială (Legea privind Inteligența Artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii

Potrivit acestei Propuneri, obiectivele specifice ale cadrului de reglementare privind inteligența artificială sunt următoarele:

- „asigurarea faptului că sistemele de IA introduse pe piața Uniunii și utilizate sunt sigure și respectă legislația existentă privind drepturile fundamentale și valorile Uniunii;
- asigurarea securității juridice pentru a facilita investițiile și inovarea în domeniul IA;
- consolidarea guvernantei și asigurarea efectivă a respectării legislației existente privind drepturile fundamentale și a cerințelor de siguranță aplicabile sistemelor de IA;
- facilitarea dezvoltării unei piețe unice pentru sisteme de IA legale, sigure și de încredere și prevenirea fragmentării pieței”².

În ceea ce privește dreptul la nediscriminare, Propunerea conține o serie de referiri despre care vom face vorbire în cele ce urmează.

Pornind de la ideea că „utilizarea IA cu caracteristicile sale specifice (de exemplu, opacitatea, complexitatea, dependența de date, comportamentul autonom) poate afecta în mod negativ o serie de drepturi fundamentale consacrate în Carta drepturilor fundamentale a UE (...) propunerea urmărește să asigure un nivel ridicat de protecție a acestor drepturi fundamentale și să abordeze diverse surse de riscuri printr-o abordare bazată pe riscuri clar definită”³.

Printre drepturile a căror consolidare și promovare este urmărită prin această inițiativă, se numără, alături de dreptul la nediscriminare și dreptul la demnitatea umană, la respectarea vieții private și protecția datelor cu caracter personal, la egalitatea între femei și bărbați, la libertatea de exprimare, la libertatea de întrunire, la asigurarea protecției dreptului la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil etc.

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb-2020_en.pdf.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52021PC0206&from=EN>.

³ *Ibidem*.

Propunerea de Lege privind Inteligența Artificială subliniază riscul în ceea ce privește generarea unor rezultate discriminatorii sau excluderea unor anumite categorii de persoane, în cazul utilizării unor „sisteme de IA care oferă o evaluare a comportamentului social al persoanelor fizice în scopuri generale de către autoritățile publice sau în numele acestora”⁴. Rolul acestor sisteme este cel de evaluare sau clasificare a credibilității persoanelor, bazat pe comportamentul lor social, astfel încât „punctajul privind comportamentul social obținut din astfel de sisteme de IA poate duce la un tratament negativ sau nefavorabil al persoanelor fizice sau al unor grupuri întregi de astfel de persoane în contexte sociale care nu au legătură cu contextul în care datele au fost inițial generate sau colectate sau la un tratament defavorabil care este disproportionat sau nejustificat în raport cu gravitatea comportamentului lor social”⁵, propunerea fiind de interzicere a unor sisteme IA de acest tip.

O atenție deosebită se impune a fi acordată, în lumina reglementărilor acestei propuneri, și acelor sisteme de Inteligență Artificială care sunt utilizate în domeniul migrației, azilului sau controlului la frontieră și care pot crea un potențial de risc în ceea ce privește dreptul la nediscriminare, putând astfel afecta persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate, astfel că aceste sisteme ar trebui clasificate ca având un grad ridicat de risc.

În aceeași categorie a sistemelor de IA, cu grad ridicat de risc se impune a fi încadrate și „sistemele de IA utilizate pentru a evalua punctajul de credit sau bonitatea persoanelor fizice, (...) întrucât acestea determină accesul persoanelor respective la resurse financiare sau la servicii esențiale, cum ar fi locuințe, electricitate și servicii de telecomunicații, (n.n. astfel încât) pot duce la discriminarea persoanelor sau a grupurilor și perpetuează modelele istorice de discriminare, de exemplu pe criterii de origine rasială sau etnică, handicap, vârstă, orientare sexuală, sau pot crea noi forme de impact discriminatoriu”⁶.

În lumina aceleiași propuneri de Lege privind Inteligența Artificială, ar trebui clasificate ca având grad ridicat de risc și acele sisteme care utilizează Inteligența Artificială și care sunt folosite în domenii precum ocuparea forței de muncă, recrutarea și selectarea viitorilor angajați, alocarea sarcinilor, monitorizarea, precum și evaluarea angajaților, apreciindu-se că utilizarea unor astfel de sisteme poate genera un efect discriminatoriu raportat la anumite categorii vulnerabile, precum femeii, persoane peste o anumită vârstă, persoane aparținând unor anumite rase sau unor anumite etnii sau care au o anumită orientare sexuală.

În SUA, spre exemplu, în statul Illinois, a fost adoptat, în anul 2020, *Artificial Intelligence Video Interview Act*, reglementare care stabilește o serie de obligații în

---

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

sarcina angajatorului care utilizează mijloace de IA pentru a analiza interviul înregistrat pe suport video al unui candidat pentru un anumit post.

Printre obligațiile care îi incumbă se numără notificarea fiecărui aplicant înaintea interviului cu privire la faptul că vor fi utilizate sisteme de IA în vederea analizării interviului video; de a pune la dispoziția applicantului informații cu privire la modul în care funcționează IA, precum și de a obține înainte de interviu de la fiecare candidat a consimțământul informat al acestuia.

Propunerea de Lege privind Inteligența Artificială prevede, totodată, că „sistemele de IA cu grad ridicat de risc ar trebui să fie însoțite de documentația relevantă și de instrucțiuni de utilizare și să includă informații concise și clare, inclusiv în ceea ce privește posibilele riscuri la adresa drepturilor fundamentale și în ceea ce privește discriminarea, după caz”⁷.

IV. Concluzii

Inteligența Artificială evoluează în mod rapid, fiind un domeniu complex, a cărui înțelegere este încă în stadiu incipient, existând încă multe necunoscute legate de modalitatea de învățare și luare a deciziilor.

Totodată, ne lipsesc mijloacele de a accesa „umanitatea” sistemelor de inteligență artificială, atribuind responsabilitatea entităților umane. În timp ce codificarea este susceptibilă de a fi atribuită, procesul de învățare este încă o zonă gri.

Cine poartă responsabilitatea în caz de vătămare a drepturilor omului? Poate fi ținut responsabil sistemul de IA? Sau responsabilitatea revine programatorului/producătorului/cumpărătorului/operatorului? Toate acestea sunt doar câteva întrebări care își caută încă răspuns, în condițiile în care riscul de a crea o vătămare nu este deloc neglijabil.

Înțelegerea și reglementarea sub aspect legal a IA trebuie să fie accelerate pentru a putea ține pasul cu progresele de ordin tehnologic și a putea, astfel, asigura protecția drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv drepturile la egalitate și nediscriminare.

Bibliografie

- Convenția Europeană a Drepturilor Omului;
- Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice;

---

⁷ *Ibidem.*

-
- Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind Inteligența Artificială;
  - Cartea albă privind inteligența artificială: o abordare europeană a excelenței și încrederii;
    - https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf;
    - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52021PC0206&from=EN>.